

Gieysztor, Aleksander

Sprawozdanie z działalności TNW : Sprawozdanie Zarządu z czynności naukowych : Zamek Królewski w Warszawie wczoraj i dziś

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 47, 30-32

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

światowej, szczególnie społeczeństw krajów rozwiniętych. Choć nie przesądza to automatycznie o wzroście częstości chorób przewlekłych, to każe się jednak z faktem poważnie liczyć. Wśród możliwych sposobów uniknięcia tej niezbyt zachęcającej możliwości na czołowe miejsce wysuwa się potrzeba zmiany stereotypów zachowania na skalę masową, która pomogłaby ograniczyć zasięg wielu chorób przewlekłych. Tamę rozwojowi chorób przewlekłych mogą także położyć przyszłe osiągnięcia nauki, wyświeblające ich rzeczywiste podłoże. Dopóki jednak to nie nastąpi, najważniejsza rola w zwalczaniu nowotworów złośliwych, chorób serca i tętnic na tle miażdżycowym i innych chorób przewlekłych przypadnie usuwaniu z otaczającego środowiska człowieka oraz jego trybu życia czynników sprzyjających rozwojowi tych chorób oraz profilaktycznie ukierunkowane leczenie.

Nieuzasadnione jest rozpowszechnione mniemanie, że uda się w przyszłości wykorzenić choroby wywołane przez drobnoustroje. Przeciwwagą dla potencjalnych zagrożeń ze strony świata drobnoustrojów będzie dalszy rozwój mikrobiologii, immunologii, chemioterapii i innych dżarów zapobiegania, których osiągnięcia w znacznym stopniu przesądziły o dotychczasowych sukcesach medycyny naukowej. Związany z tym optymizm powinien jednak miarkować fakt, że w złożonej rywalizacji człowieka i drobnoustrojów te ostatnie wyprzedzają go przynajmniej o krok wskutek niewspółmiernie większych możliwości innowacji związanych z szybszym następowaniem „pokoleń” mikroorganizmów. Stwarza to konieczność spokojnej, ale i czujnej obserwacji pola ludzkiej patologii, aby w porę dostrzec nieznanne.

Aleksander Gieysztor

ZAMEK KRÓLEWSKI W WARSZAWIE WCZORAJ I DZIS

Dzieło to tworzone myślą i wysiłkiem wielu pokoleń patronów sztuk pięknych, budowniczych i artystów, zniszczone przez nieprzyjaciela, powstało z gruzów jako gmach znów żywy. Składki obywatelskie i czyny społeczne pozwoliły od roku 1971 prowadzić restytucję. Do roku 1984 wykonano ją w 98,3%; reszta — to Sala Wielka, czyli Asambłowa lub Balowa. Dnia 1 września 1984 r. otworzył Zamek swe podwoje, jak dotąd najszerzej. Dziewięćdziesiąt bez mała pomieszczeń i prawie siedem tysięcy metrów kwadratowych powierzchni ekspozycyjnej pozwalają temu pomnikowi historii i kultury narodowej spełniać już teraz podstawowe zadania.

Jedno z nich — obok zadań społeczno-kulturalnych i reprezentacyjnych — zadanie najpierwsze, to przekazywanie współczesnym i przyszłym Polakom ich dziejów przy pomocy architektury, jej wystro-

ju i urządzenia wewnątrz. Wypełnione zabytkami sale i pokoje zamkowe pokazują je skupione wokół idei na Zamku zależnej od jego różnorodnych funkcji, które pozostawiły w architekturze i wnętrzach sporo śladów uszanowanych przez następców, stąd możliwych do pokazania i dzisiaj.

Najdawniejsze ślady odkryli pod powierzchnią podwórza archeolodzy ujawniając resztki drewniano-ziemnego założenia grodowego z przełomu XIII i XIV wieku. Przykryły je budowle z cegły wznoszone przez książąt mazowieckich: Wieża Wielka z połowy XIV w., której dolna kondygnacja ocalała, i Dwór Wielki z pierwszej ćwierci XV w., z którego zachowały się piwnice; jego fasada z ostrołukowymi płycinami widnieje starannie dziś odtworzona na Dziedzińcu. Przedsięwzięcia budowlane Zygmunta Augusta objęły wówczas w kierunku północno-wschodnim skrzydło rezydentjonalne, zwane Domem Nowym. Przebudowany Dwór Wielki służył sejmowi, a także recepcjom królewskim. Wielka rozbudowa Zamku zarządzona przez Zygmunta III przyniosła także dzisiejszy wygląd bryły zamkowej. Jego osobowości odpowiadała ta chłodna, lecz wytworna architektura monumentalna z dominantą Wieży Zegarowej manifestującej siedzibę władzy zwierzchniej i jej urzędów.

Okres świetności przerwał w roku 1655 najazd szwedzki. Miasto ucierpiało, Zamek został ograbiony. W drugiej połowie XVII wieku, poza pracami renowacyjnymi, niezbędnymi we wnętrzach także po dewastacjach wojennych w drugim dziesięcioleciu XVIII w., robót budowlanych w wielkiej skali nie prowadzono. Dopiero za Augusta III podjęto je, a głównym ich świadectwem była i jest — po jej starannym odtworzeniu — fasada Zamku od tarasu wiślanego. Za Stanisława Augusta około 1767 roku powstały dwie już klasycyzujące elewacje: północna i południowa w Dziedzińcu Wielkim. Do najwyższego poziomu artystycznego wewnątrz podniósł Zamek ostatni król, którego rządy sztuką cechowała bezbłędność smaku w wyborze różnych kierunków artystycznych.

Zajrzyjmy do wnętrz zamkowych. Urządzenia Zamku w dobie piastowskiej i jagiellońskiej nie znamy, z czasów Zygmunta III, Władysława IV i Jana Kazimierza — tylko w ogólnym zarysie. Dużo wiemy natomiast o wnętrzach w czasach saskich i jeszcze więcej w dobie stanisławowskiej. Kilkakrotnie sporządzane i ocalałe inwentarze tudzież rachunki robót pozwalają nam wypełnić powierzchnię i ściany apartamentów królewskich. Nie tylko naszą wyobraźnią, wspartą zachowaną dokumentacją, ale i dzięki temu, że z sal tych udało się uratować znaczną część wyposażenia artystycznego. W wyniku starań restytucyjnych na ogólną dyspozycję wewnątrz zamkowych składa się dziś — obok zachowanych kilku piwnic z XV—XVIII w. — czternaście zespołów sal parterowych i na I piętrze, powiązanych ze sobą miejscem i sposobem ich użytkowania, wspólną ich historią. Na II piętrze udostępniono Ga-

binet Numizmatyczny ze stałą ekspozycją monety w dziejach państwowości polskiej. W pobliżu — Mieszkanie Stefana Żeromskiego; odtworzono tu ostatnie miejsce jego pracy i urządzono wystawę jego twórczości i pamiątek.

Dzieło Stanisława Augusta i jego poprzedników w Zamku Królewskim uległo w 1944 roku zniszczeniu. W ciągu 15 lat odbudowano je zapełniając — dzięki ocalonym dziełom sztuki, obfitym darom i zakupom — zabytki malarstwa, rzeźby, meblarstwa i sztuki zdobniczej. W skali porównawczej Zamek zaczyna się już dziś wpisywać do europejskich muzeów-rezydencji stając w ich rzędzie obok Wawelu jako polskie muzeum narodowe wnętrz.

Dzieło to w swych nowych przeważających partiach architektonicznych nie pretenduje do autentyzmu, lecz do wiarygodności. Wypełniamy je natomiast autentycznymi zabytkami w sposób, na jaki nam pozwalała stan naszych zasobów muzealnych, w pełni rozumiejąc, że to nasza reżyseria wskrzesza spektakl nie napisany przez nas, ale przez nas wystawiony dla następnych pokoleń.

2. SPRAWOZDANIE ZARZĄDU Z CZYNNOSCI ADMINISTRACYJNYCH

a) Sprawozdanie Sekretarza Generalnego

Działalnością Towarzystwa Naukowego Warszawskiego w roku 1984 kierował nadal Zarząd wybrany w roku 1982. W składzie Zarządu zaszła tylko taka zmiana, że na Wydziale V po prof. Zbigniewie Szreniawskim, który został dziekanem Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Warszawie, obowiązki sekretarza Wydziału V objął prof. dr hab. Wojciech Kostowski.

Po zamknięciu roku budżetowego w PAN dnia 30 stycznia 1984 r. Komisja Rewizyjna TNW badając działalność ogólną i finansową TNW stwierdziła, że wydatki były dokonywane celowo i oszczędnie. Jednocześnie Komisja wyraziła uznanie dla Zarządu TNW za ożywienie działalności merytorycznej, przygotowanie „Rocznika” do druku i emisję medalu z okazji 75 rocznicy powstania TNW.

W celu załatwienia spraw bieżących w okresie sprawozdawczym Prezydium Zarządu odbyło 10 zebrań, mianowicie: 10 i 20 lutego, 20 marca, 26 kwietnia, 18 maja, 18 września, 30 października, 20 i 27 listopada oraz 18 grudnia. Na ostatnim zebraniu Prezydium przyjęło od Mennicy Państwowej 500 dobrze wykonanych medali wybitych z okazji 75 rocznicy powstania TNW, według projektu prof. Piotra Biegańskiego. Poza tym odbyły się dwa plenarne zebrania Zarządu. Na pierwszym z nich w dniu 1 czerwca 1984 powołano do życia Sekcję Nauk Prawnych i Ekonomicznych oraz Sekcję Nauk Filozoficznych i Socjologicznych przy Wydziale II Nauk historycznych, społecznych i filozo-